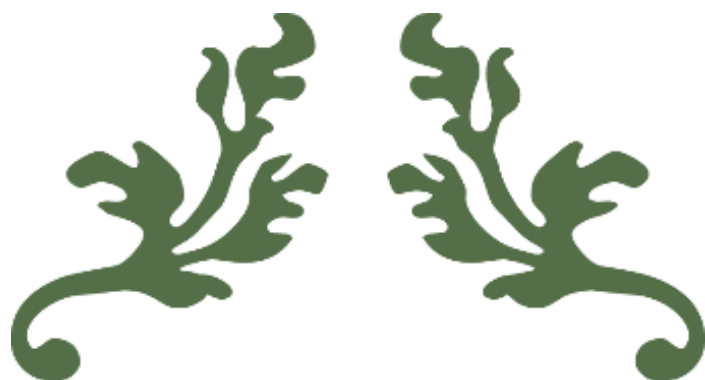

KALENDÁŘÍUM

*osobností a událostí
na rok 2024*

EURÓPSKY ROK ZRUČNOSTÍ

V celej Európskej únii sa budú konať podujatia a činnosti s cieľom pomôcť ľuďom získať správne zručnosti pre kvalitné pracovné miesta a pomôcť podnikom riešiť nedostatok zručností. Uchádzači o zamestnanie aj zamestnávatelia získajú prístup k mnohým príležitostiam, podelia sa o skúsenosti a poznatky a zistia, ako môžu pomôcť iniciatívy EÚ a aké sú možnosti financovania.

JANUÁR

1. 1. - 100. výročie narodenia *Vladimíra Durdíka st.* (1. 1. 1924 - 24. 9. 1978)

Vladimír Durdík st. – slovenský herec. Študoval herectvo na bratislavskom konzervatóriu. Po štúdiách sa stal aktívnym nielen vo svojom povolání, ale angažoval sa aj ako odborár. Bol popredným členom činohry SND a istý čas pôsobil aj na Novej scéne. Okrem toho účinkoval vo filme, televízii, rozhlase a bol aj výnimočným recitátorom. V rokoch 1969-1970 bol členom predsedníctva Slovenskej odborovej rady a neskôr predsedom Slovenského odborového zväzu pracovníkov umenia a kultúry.

Vo svojej hereckej profesii stvárňoval predovšetkým kladných hrdinov, ale ako zrelý herec dostával aj úlohy v záporných postavách. Je osobnosťou nášho regiónu, nakoľko je rodákom z Levíc.

1. 1. - 230. výročie narodenia a 150. výročie úmrtia *Gašpara Fejérpatky-Belopotockého de Kelecsén* (1. 1. 1794 - 18. 5. 1874)

Gašpar Fejérpatky-Belopotocký de Kelecsén – slovenský kultúrny pracovník, zakladateľ prvého slovenského ochotníckeho divadla. Pochádzal zo šľachtického rodu Fejérpataky. Po dvojročnom štúdiu sa začal venovať knihárstvu. Pôsobil v Levoči, Košiciach, Lučenci, Pešti a vo Viedni. Napokon sa usadil v Liptovskom Mikuláši, kde pôsobil ako knihár a kníhkupec. Sám sa vzdelával a zaradil sa do popredia v národnom hnutí. V roku 1823 zriadil na šírenie osvetu *Slovenskú požičovaciu bibliotéku a nedeľnú školu*. Bol priekopníkom v ochotníckom divadelníctve a v roku 1830 založil prvé obrodenské ochotnícke divadlo,

ktoré sa uviedlo hrou Kocúrkovo od Jána Chalupku. Toto divadlo vytvorilo pevnú tradíciu slovenského ochotníctva. Prostredníctvom svojho kníhkupectva kolportoval a šíril slovenskú literatúru na Slovensku, v Čechách a v ďalších slovanských krajinách. V rokoch 1830 až 1853

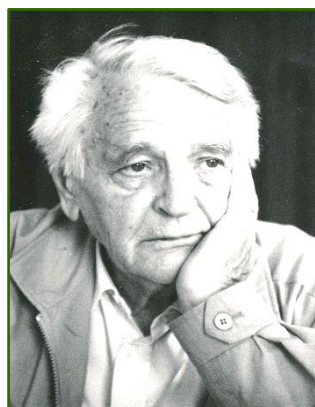
zostavoval a vydával kalendár *Nový i starý vlastenský kalendár* a od roku 1842 jeho časopiseckú prílohu *Slovenský pozorník*, kde uverejňoval informácie o národnom živote. Aktívne sa zapájal, podporoval a sponzoroval slovenské obrodenecké hnutie, osobitne štúrovcov a v rokoch 1844 až 1846 bol pokladníkom štúrovského spolku *Tatrín*.

25. 1. - 130. výročie narodenia Janka Alexyho (25. 1. 1894 - 22. 9. 1970)

Janko Alexy – slovenský spisovateľ, maliar, pedagóg a publicista. Patrí k zakladateľským osobnostiam slovenskej výtvarnej moderny a bol organizátorom kultúrneho života. Vzdelanie získal na gymnáziu v Lučenci. Po ukončení gymnázia pracoval ako praktikant v lekárni. Neskôr pokračoval v štúdiu na maliarskej akadémii v Prahe a absolvoval študijný pobyt v Paríži. Pracoval ako profesor kreslenia na gymnáziu v Bratislave a od roku 1927 sa venoval už len umeleckej činnosti. Jeho rozsiahle výtvarné dielo obsahuje okolo 1 300 olejov, pastelov, tempier a kresieb. Maľoval slovenskú prírodu i dedinu, portréty, historické alebo legendárne postavy a udalosti. Veľmi významnou bola tematika Jánošíka a jeho družiny. Popri svojej tvorbe sa venoval aj záchrane historických a kultúrnych pamiatok. Zasadzoval sa za ich rekonštrukciu. Významnou mierou sa pričínal o záchranu Bratislavského hradu. Bol aj literárne činný. Jeho literárna tvorba kotví v osobných zážitkoch z detstva a mladosti, námety čerpal aj zo skúseností z maliarskych potuliek po Slovensku, či z obdobia profesorského povolania: *Grétko*, *Veľká noc*, *Zlaté dno*, *Profesor Klopačka*, *Život nie je majáles*, *Ondrejko*, *Dom horí* (román o osudoch jeho rodiny), *Zabudnutý svet* a mnoho ďalších. Je autorom diela *Osudy slovenských výtvarníkov*, v ktorom zhromaždil životopisné údaje o 74 výtvarných umelcoch. Veľa publikoval svoje články a názory v rôznych novinách a časopisoch. Bol držiteľom titulu národný umelec.

29. 1. - 105. výročie narodenia Ľadislava Mňačka (29. 1. 1919 - 24. 2. 1994)

Ľadislav Mňačko – slovenský prozaik, básnik, dramatik a publicista, ktorého nazývali aj „zúrivým reportérom“ alebo „červeným Hemingwayom“. Detstvo a mladosť prežil v Martine. Vyrastal v ľavicovo orientovanom prostredí, ktoré formovalo jeho zmysel pre spravodlivosť a sociálne cítenie. Po rozbití Československej republiky sa v roku 1939 prvýkrát neúspešne pokúsil emigrovať do ZSSR. Odvtedy to skúsil ešte niekoľkokrát a to do Nemecka, Izraela a Rakúska (známy ako neúnavný emigrant). V roku 1944 sa zapojil do bojov druhej svetovej vojny v radoch partizánov. Literárnu činnosť začal ako novinár komunistických denníkov *Pravda* a *Rudé právo*. V roku 1956 bol šéfredaktorom časopisu *Kultúrny život*. Časom stratil nadšenie pre komunizmus a priradil sa k jeho nekompromisnému odporcom, za čo bol perzekvovaný.

Za poslednú emigráciu do Rakúska (po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy do Československa), bol zbavený členstva v Zväze slovenských spisovateľov a jeho diela boli zakázané a zároveň vypustené aj z učebníc. Do vlasti sa vrátil po novembri 1989. Vystupoval rozhodne proti rozdeleniu Česko-Slovenska. Patril medzi najvýraznejšie osobnosti slovenskej povojnovej žurnalistiky a literatúry. Zaujal svojimi reportážami z ciest po Slovensku: *Kde končia prašné cesty*. Ďalšími známymi dielami sú: *Ja, Adolf Eichmann*, *Smrť sa volá Engelchen*, *Oneskorené reportáže*, *Ako chutí moc*. V emigrácii napísané: *Münchhausen*, *Agresori*, *Siedma noc* (*Skúsenosti a obžaloba jedného komunistu*) a mnoho ďalších.

FEBRUÁR

4. 2. - 100. výročie narodenia Františka Šelingera (4. 2. 1924 - 28. 9. 2005)

Ferko Šelinger – slovenský učiteľ, básnik a textár, osobnosť nášho regiónu. Narodil sa v Dolnom Piali, v okrese Levice. Po absolvovaní gymnázia v Zlatých Moravciach a po štúdiách na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave a zložení štátnej skúšky na učiteľskom ústave v Leviciach, pôsobil ako učiteľ na rôznych školách v rámci okresu Levice. Už počas štúdií prispieval do časopisov svojimi básňami. Taktiež ako učiteľ písal básne do detských časopisov *Slniečko*, *Kamarát*, *Ohník* atď. Časopisecky mu bolo publikovaných vyše šesťsto básní a okolo šesťdesiat próz. Venoval sa aj písaniu textov piesní, ktoré majú v repertoári mnohí známi umelci. *Môj čln mieri do prístavu* – jediná básnická zbierka, ktorá bola vydaná niekoľko rokov po jeho smrti.

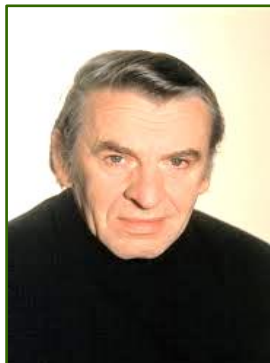
17. 2. - 160. výročie narodenia Jozefa Murgaša (17. 2. 1864 - 11. 5. 1929)

Jozef Murgaš – slovenský rímskokatolícky kňaz, maliar, vynálezca a priekopník rádiotelegrafie. Študoval na gymnáziu, ale zaujímalo ho predovšetkým kreslenie a elektrotechnika. V roku 1888 bol vysvätený za rímskokatolíckeho kňaza. V rokoch 1889-1894 študoval maliarstvo. V mnohých kostoloch, kde pôsobil ako kňaz, namaľoval oltárne obrazy. Z dôvodu národnostného útlaku emigroval do USA, kde tiež pôsobil ako kňaz medzi slovenskými vysťahovalcami. Počas prvej svetovej vojny sa angažoval pri vytvorení spoločného štátu Čechov a Slovákov v Československej republike. Zapojil sa do prvého česko-slovenského zahraničného odboja, organizoval finančné zbierky a v roku 1918 sa stal signatárom Pittsburskej dohody. Preslávil sa ako svetoznámy vynálezca a autor patentov v oblasti rádiotelegrafie a bezdrôtovej telegrafie. Svojím objavom bezdrôtového prenosu hovoreného slova sa do histórie zapísal ako vynálezca rádia. Svojimi patentmi si získal uznanie celého sveta.

MAREC

20. 3. - 100. výročie narodenia Jozefa Kronera (20. 3. 1924 - 12. 3. 1988)

Jozef Kroner – slovenský herec, národný umelec. Výrazná osobnosť kultúrneho a umeleckého života. Pochádzal z 12-tich detí, otec bol železničiar, ale vášnivý ochotnícky divadelník a režisér, takže už ako dieťa sa začal spolu s bratmi objavovať na javisku a tak získal vzťah k divadlu. V mladosti pracoval ako robotník a popri tom sa venoval ochotníckemu divadlu. S profesionálnym herectvom začínal v Armádnom divadle v Martine a od roku 1956 sa stal členom činohry SND v Bratislave, kde pôsobil až do dôchodku. Bol to herecký samouk, herec širokých výrazových možností, stvárňoval zložité dramatické charaktery, vnútorne bohaté, s rozličnými osudmi. Okrem divadelnej scény pôsobil ako herec v televízii, či už v inscenáciách, ale aj v seriáloch. Na svojom konte má množstvo postáv vážneho, ale aj humorného charakteru. Bol významným prínosom pre národnú kinematografiu, divadlo, rozhlas i televíziu a patrí medzi najvýznamnejšie osobnosti slovenskej kultúry. V roku 2000 sa v ankete OTO (Osobnosť televíznej obrazovky) stal slovenským hercom 20. storočia a bol uvedený do Siene slávy.

22. 3. - 340. výročie narodenia Mateja Bela (22. 3. 1684 - 29. 8. 1749)

Matej Bel – (pseudonymy Manželúv Bedlivý Ctiteľ, Milovník Božích Prikázaní, Meliboeus, atď.) – slovenský ekonóm, historik, jazykovedec, teológ a učiteľ. Označovaný za polyhistora a po smrti označovaný prívlastkom Veľká ozdoba Uhorska. Po ukončení základnej školy absolvoval evanjelické lýceum v Banskej Bystrici, gymnázium v Bratislave a Vespérme. Vysokú školu navštevoval v nemeckom Halle, kde študoval teológiu, dejiny, jazyky a prírodné vedy. Po štúdiách pôsobil ako evanjelický farár v Banskej Bystrici a prorektor a rektor tamajšieho gymnázia. V roku 1714 odchádza do Bratislavy kde sa stáva rektorom gymnázia. Bratislava sa stala aj jeho posledným pôsobiskom a tu vrcholí aj jeho vedecká činnosť. Za svoj život napísal mnoho významných historických a vedeckých diel. K najvýznamnejším jednoznačne patrí *Posol starého a nového Uhorska* a *Historicko-zemepisné znalosti o novom Uhorsku*, ktorá obsahuje 4. zväzky. Je autorom aj vedeckých prác o poľnohospodárstve. Vydával prvé pravidelné noviny v Uhorsku pod názvom *Bratislavské noviny (Nova Posoniensia)*. Veľkú pozornosť venoval aj slovenskému jazyku, ktorú pretavil do diela *Slovensko-česká gramatika*. Okrem vedeckých prác skladal básne aj duchovné piesne. Pod jeho vedením sa na školách zriadili nové školské zákony, ktoré sú nadčasové a uplatňujú sa aj v dnešnej dobe. Ako uhorský vlastenec sa angažoval v národnom a kultúrnom živote Slovákov, Maďarov, Nemcov a Rusínov. Sám o sebe napísal, že je *lingua Slavus, natione*

Hungarus, eruditione Germanus – v preklade – jazykom Slováč, národom Uhor a vzdelaním Nemec. Svojím dielom a vplyvom sa zapísal do európskych dejín. Úcty sa mu dostalo aj na viedenskom cisárskom dvore. Dnes je po ňom pomenovaná univerzita v Banskej Bystrici.

31. 3. - 200. výročie narodenia *Adely Ostrolúckej* (31. 2. 1824 - 18. 3. 1853)

Adela Ostrolúcka – priateľka Ľudovíta Štúra, vzdelaná, rozhladená žena, ktorá evokovala ideál novej šľachty. Pochádzala zo známej aristokratickej a umelecky založenej rodiny. Jej vzdelanie na tú dobu bolo nadštandardné vtedajšiemu priemeru šľachty. Ovládala niekoľko svetových jazykov a mala hudobné nadanie. S Ľ. Štúrom sa stretli v roku 1846. Prebudil v nej lásku k slovenskému jazyku. Vzniklo medzi nimi citové puto,

ktoré, ale netrvalo dlho, nakoľko Adela vážne ochorela a na následky choroby, v mladom veku 28 rokov zomrela. Ľ. Štúr ju prežil len o dva roky, keď zomrel na následky zranenia na poľovačke. Ostrolúcki a Štúrovci mali veľmi dobré vzájomné vzťahy. Rod Ostrolúckych patrila k minimu uhorskej šľachty, ktorá sa ideologicky pripojila k Ľudovítovi Štúrovi.

APRÍL

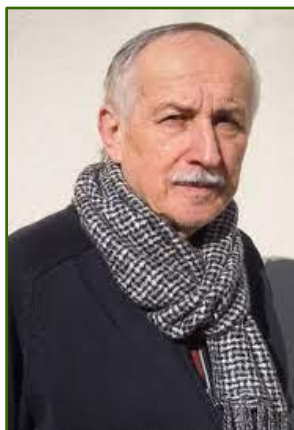
6. 4. - 200. výročie narodenia *Anny Jurkovičovej* (6. 4. 1824 - 2. 2. 1905)

Anna Jurkovičová-Hurbanová – prvá slovenská ochotníčka herečka, ktorá vystúpila proti spoločenským predsudkom a ukázala, že aj ženy patria na divadelné dosky. Pochádza z rodiny významného národovca, osvetového pracovníka a učiteľa Samuela Jurkoviča. Jej manžel, Jozef Miloslav Hurban patrila k predstaviteľom štúrovcov. Na ich fare v Hlbokom sa Ľ. Štúr, M. M. Hodža

a J. M. Hurban dohodli na uzákonení spisovnej slovenčiny. Ochotne a zaoberanie sa celým svojím životom zasadzovala za veci národné, čo malo za následky aj politické prenasledovanie a odlúčenie sa od manžela. Napriek tomu nepoľavovala vo svojej práci pre slovenský národ. Svojím dielom významne prispela aj k rozvoju ženského divadelníctva na Slovensku a k emancipácii žien. Pochovaná je na Národnom cintoríne. Jej hrob nesie nápis „verná dcéra slovenského národa“.

8. 4. - 80. výročie narodenia Jána Miloslava Bahnu (8. 4. 1944)

Ján Miloslav Bahna – významný slovenský architekt, osobnosť levického regiónu. Po maturite na gymnáziu v Leviciach absolvoval štúdium architektúry na Slovenskej vysokej škole technickej a na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave, v ateliéri prof. Vojtecha Vilhana, s ktorým neskôr spolupracoval na viacerých významných projektoch. V rokoch 1971-1990 pracoval v Štátnom projektovom ústave obchodu, kde projektoval hlavne objekty z oblasti obchodu a cestovného ruchu. Od roku 1990 pôsobil ako docent na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave ako vedúci ateliéru a od roku 2010 ako profesor. Súčasne pracuje vo svojom AA Ateliér Architektúry. Väčšina jeho stavieb sa nachádza v Bratislave.

Najvýznamnejšie z nich Head Quarter VUB Bank Bratislava, Vládny salónik letisko Bratislava, Vila Linea Bratislava, či Univerzitná knižnica. Za svoju prácu dostal viaceré významné ocenenia. Je autorom niekoľkých publikácií a tiež prispieva do rôznych odborných časopisov. Ako uznávaný odborník, je členom viacerých medzinárodných porôt a tiež je prezidentom Spolku architektov Slovenska.

18. 4. - 60. výročie narodenia Kolomana Kertész-Bagalu (18. 4. 1964)

Koloman Kertész-Bagala – osobnosť levického regiónu, vydavateľ. Absolvoval Strednú priemyselnú školu chemickú v Banskej Štiavnici. V štúdiu pokračoval na Vysokej škole chemicko-technologickej, ktorú ale nedokončil. Istý čas pracoval v Okresnej knižnici v Leviciach. K štúdiu sa opäť vrátil v roku 1989, keď sa stal študentom slavistiky na FF UK Bratislava. Štúdium taktiež neukončil. Založil si firmu v hudobnom priemysle, predával elektroniku a hudobné nosiče. Viac

ho však lákali knihy a tak v roku 1992 založil literárnu a kultúrnu agentúru L. C. A. a začal vydávať výhradne pôvodnú slovenskú literatúru. V súčasnosti sa vydavateľstvo volá KK Bagala. Vydáva diela renomovaných slovenských autorov, ale do literatúry uviedol aj mnohých talentovaných mladých spisovateľov. Aktívne sa venuje organizácii literárnych podujatí a súťaže *Poviedka*. Prezidentka Slovenskej republiky Zuzana Čaputová mu za mimoriadne zásluhy o rozvoj SR v oblasti kultúry a umenia udelila *Rad Ľudovíta Štúra III. triedy*.

MÁJ

1. 5. - 20. výročie vstupu Slovenska do Európskej únie

Vstup Slovenska do EÚ – od vzniku samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993 patril vstup do EÚ medzi priority slovenskej zahraničnej politiky. Na kodanskom summite v decembri 2002 Slovensko oficiálne skončilo predvstupové rokovania uzavretím kapitol poľnohospodárstvo, financie a rozpočet. Prístupová zmluva Slovenskej republiky s EÚ bola podpísaná 16. apríla 2003 a 1. júla 2003 ju schválilo plénum NR SR. Slovensko po ukončení rokovaní

vyhlásilo 16. a 17. mája 2003 referendum, v ktorom občania väčšinou rozhodli o vstupe do EÚ. Národná rada SR v júli 2003 ratifikovala Zmluvu o pristúpení k Európskej únii a Slovensko sa v máji 2004 stalo členom EÚ.

4. 5. - 105. výročie úmrtia Milana Rastislava Štefánika (21. 7. 1880 - 4. 5. 1919)

Milan Rastislav Štefánik – slovenský štátnik, diplomat, politik, organizátor, vojenský letec, brigádny generál ozbrojených síl Francúzska, astronóm, fotograf, vedec a vynálezca. Mal najväčšiu zásluhu na formovaní česko-slovenského zahraničného odboja počas prvej svetovej vojny. Spolu s T. G. Masarykom a E. Benešom bol kľúčovou osobou pri vzniku Česko-Slovenska. Bol podpredsedom Československej národnej rady, ministrom vojny v Dočasnej česko-slovenskej vláde a následne aj v novovzniknutej ČSR. Ani nie 39 ročný tragicky zahynul za dodnes neobjasneného leteckého nešťastia pri návrate z Talianska, neďaleko Ivanka pri Dunaji. Pochovaný je nad rodnou

obcou Košariská, na Bradle. Tam 5 rokov po jeho smrti bol položený základný kameň mohyly, ako pocta tomuto veľikánovi slovenských dejín. Jej stavba bola realizovaná v rokoch 1924 až 1928 z celonárodnej zbierky, ako mauzóleum so 4 obeliskami z travertínu. V roku 1968 ju vyhlásili za národnú kultúrnu pamiatku a v roku 2009 zapísali do zoznamu Európskeho dedičstva.

25. 5. - 110. výročie narodenia Pavla Horova (25. 5. 1914 - 29. 9. 1975)

Pavol Horov, vl. menom Pavol Horovčák – (pseudonymy Ján Onda, Peha, Péhá, Urban Čák, atď.) – slovenský básnik a prekladateľ. Po štúdiu na gymnáziu v Michalovciach navštevoval učiteľskú akadémiu v Bratislave, kde získal kvalifikáciu na vyučovanie slovenčiny, dejepisu a geografie. Prešiel rôznymi povolaniami. Okrem iného pracoval ako šéfredaktor vydavateľstva Slovenský spisovateľ, neskôr bol aj jeho riaditeľom a od roku 1964 sa venoval výlučne literárnej tvorbe. Jeho tvorba bola blízka nadrealizmu. Debutoval zbierkou básní *Zradné vody spodné*, v ktorej reagoval na vojnové udalosti.

Tejto téme zostal verný aj v ďalších zbierkach. K jeho umeleckým vrcholom patrí skladba *Vysoké letné nebe*, inšpirovaná matkou. Výber z jeho tvorby: *Koráby z Janova*, *Balada o sne*, *Nioba*, *Šla tade žena*, *Balada o sne*, *Asonancie* a mnoho ďalších. Okrem vlastnej tvorby bol aktívnym prekladateľom poľskej, ruskej, bulharskej a perzskej poézie. Je držiteľom ocenenia zaslúžilý aj národný umelec.

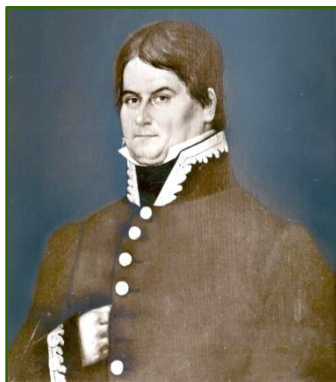
27. 5. - 100. výročie narodenia Ľadislava Chudíka (27. 5. 1924 - 29. 6. 2015)

Ľadislav Chudík – slovenský herec a divadelný pedagóg, osobnosť slovenskej kultúry. Študoval na gymnáziu, na filozofickej fakulte bratislavskej univerzity a na dramatickom oddelení Štátneho konzervatória v Bratislave. Svoje herecké umenie začal rozvíjať v roku 1944 na doskách Činohry SND v Bratislave. Krátko pôsobil aj na Novej scéne, v Divadle P. O. Hviezdoslava a na Malej scéne, ale potom sa opäť vrátil do SND. Bol pedagógom na bratislavskom konzervatóriu a na VŠMU. V rokoch 1989 – 1990 pôsobil ako minister kultúry Slovenskej republiky. Bol uznávaným a obľúbeným hercom nielen na Slovensku, ale aj Čechách. Okrem divadelnej

a televíznej kariéry sa venoval aj rozhlasovému herectvu, účinkoval ako recitátor. Najväčšiu obľubu a slávu mu priniesla postava primára Sovu v kultovom seriáli *Nemocnice na kraji mesta*. Okrem titulu národný umelec, je laureátom Krištáľového krídla za rok 2022, nositeľom medaily Za zásluhy, stal sa prvým držiteľom Ceny Jozefa Kronera za celoživotné dielo a mnoho ďalších.

12. 7. - 250. výročie narodenia Jozefa Dekret Matejovie (12. 7. 1774 - 18. 1. 1841)

Jozef Dekret Matejovie – zakladateľ moderného slovenského lesníctva. Patril medzi najuznávanejších lesníckych odborníkov svojej doby. Významne prispel k zveľadeniu lesov na Hornom Pohroní. Bol samouk, lesný praktik a obhajca progresívnych myšlienok pri obhospodarovaní lesov. Založil tradíciu lesnej prvovýroby. Jeho zásluhou sa na Slovensku začalo s výsevom v lesoch z vlastných zdrojov, spúšťaním dreva rigolmi a zaviedlo sa všeobecné používanie ručnej píly. Opätovné zalesňovanie pokladal za najvýznamnejšiu prácu. Novátorské metódy, ktoré uplatňoval obsiahli široký okruh činností – umelé zalesňovanie, pestovanie

lesa, hospodárna ťažba a využívanie dreva, rentabilita lesnej prevádzky, zdokonaľovanie evidencie a ochrany lesa, sociálne reformy na zlepšenie sociálnych podmienok lesných robotníkov. Tieto činnosti svojím významom presiahli obvod jeho pôsobnosti a stali sa základom pre usporiadané obhospodarovanie lesov v celej krajine.

28. 7. - 110. výročie vypuknutia prvej svetovej vojny (28. 7. 1914 - 11. 11. 1918)

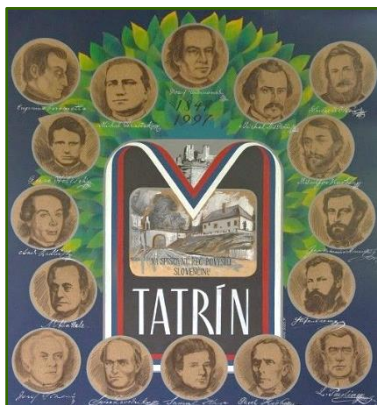

Prvá svetová vojna (veľká vojna) – globálny konflikt, ktorý zásadne prekreslil politickú mapu sveta, predovšetkým Európy a priamo, či nepriamo zapríčinil zánik viacerých štátnych útvarov (nemeckej monarchie, rakúsko-uhorskej monarchie, ruskej monarchie, balkánskych monarchií). Ako zámienka na vypuknutie vojny

poslúžil atentát na následníka rakúsko-uhorského trónu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželky v Sarajeve. Prvá svetová vojna vypukla ako dôsledok eskalácie napätia medzi vtedajšími mocnosťami združenými do dvoch obranných spojeneckých paktov – *Trojspolok* (Nemecko, Rakúsko-Uhorsko, Taliansko) a *Dohoda* (Spojené kráľovstvo, Francúzsko, Rusko). Najzásadnejším dôvodom sporov medzi veľmocami bolo delenie moci vo svete. Viac než 4 roky bojov si vyžiadali životy takmer 10 miliónov vojakov a približne 7 miliónov civilistov.

AUGUST

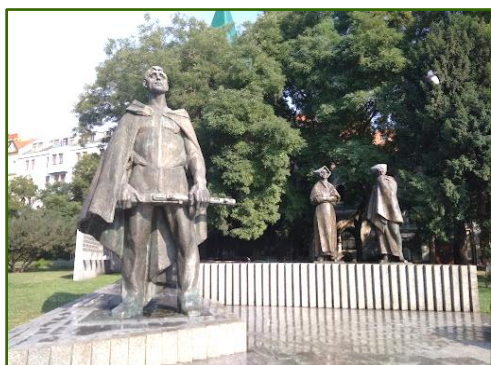
26. 8. - 180. výročie založenia spolku *Tatrin* (26. 8. 1844)

Tatrin – jeden z najznámejších slovenských spolkov. Jeho cieľom bolo všestranne podporovať a zveľaďovať kultúrny život a vzdelanosť na Slovensku, najmä vydávaním a distribúciou kníh v slovenskom jazyku a podporovať slovenských študentov. Tým významne prispel ku kodifikácii spisovného slovenského jazyka. Vznikol na podnet Ľ. Štúra na schôdzi v Liptovskom Mikuláši na evanjelickej fare M. M. Hodžu. Ideový zámer, projekt a návrh organizačnej siete spolku vypracoval Ľ. Štúr. Predsedom sa stal M. M. Hodža, pokladníkom bol G. F. Belopotocký. Prísediacimi (členmi výboru) boli Ľ. Štúr, J. M. Hurban, Ctiboh

Zoch a Matej Tučka. Spolok fungoval 4 roky (zanikol v roku 1848).

29. 8. - 80. výročie vypuknutia *Slovenského národného povstania* (29. 8. 1944)

Slovenské národné povstanie – je najvýznamnejšou historickou udalosťou moderných slovenských dejín 20. storočia a zaradilo sa medzi najdôležitejšie a najväčšie ozbrojené akcie proti nacistickému Nemecku v Európe počas druhej svetovej vojny. Spolu so Slovákmi bojovali v SNP aj príslušníci 30 národov a národností z Európy, ale aj Austrálie. Vďaka SNP sa Slovensko zaradilo medzi spojencov bojujúcich proti Hitlerovi. Plán ozbrojeného povstania pripravovala

skupina dôstojníkov slovenskej armády pod vedením podplukovníka generálneho štábu Jána Goliana z Veliteľstva pozemného vojska v Banskej Bystrici. Prvé boje sa začali pri Žiline, keď sa vojaci žilinskej posádky postavili na odpor proti prichádzajúcim jednotkám nemeckého Wehrmachtu. Táto vojenská operácia sa stala podnetom pre začiatok SNP, ktoré vypuklo 29. augusta 1944, keď podplukovník generálneho štábu Ján Golian vyslal heslo „*Začnite s vystaňovaním!*“

SEPTEMBER

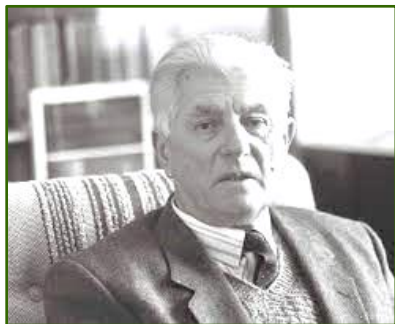
5. 9. - 75. výročie založenia SĽUK-u (5. 9. 1949)

Slovenský ľudový umelecký kolektív – profesionálny súbor, ktorý sa zaoberá umeleckým spracovaním a interpretáciou folklóru na Slovensku. Jeho programy vychádzajú zo slovenského ľudového umenia a sú spracované aj v modernej scénickej podobe. *Poverenictvo informácií a osvety* poverilo Emila Ruska organizovaním umeleckého ľudového súboru na strednom

Slovensku, ten istú dobu pôsobil aj ako jeho riaditeľ. K zakladajúcim osobnostiam patrili aj hudobný skladateľ Alexander Moyzes, Andrej Očenáš, či herec a divadelný režisér Karol L. Zachar. Počas jednotlivých umeleckých období, ktorými SĽUK prešiel sa na umeleckom profilovaní a smerovaní zúčastňovali významné tvorivé osobnosti. Počas svojho pôsobenia absolvoval SĽUK tisíce predstavení. Ich vystúpeniam tleskalo viac ako 30 miliónov divákov vo viac ako 60 krajinách sveta. So súborom pracovalo viac ako 40 choreografov, takmer 180 autorov hudby, viac ako 1 000 tanečníkov a spevákov a takmer 400 muzikantov. Hudobný profil telesa najviac ovplyvnili *Alexander Moyzes, Ján Cikker, Eugen Suchoň, Tibor Andrašovan, Svetozár Stračina* a ďalší. Ako choreograf a umelecký šéf SĽUK dlhodobo a výrazne formoval *Juraj Kubánka*, ale výraznou mierou prispeli aj *Martin Ťapák*, či *Štefan Nosál*. Medzi nezabudnuteľných interpretov, ktorí pôsobili v SĽUK-u patria *Heda Melicherová*, bratia *Ševčíkovci*, bratia *Antalíkovci*, *Rinaldo Oláh*, *Ján Berky* a mnohí ďalší. Od roku 1950 bola členkou speváckeho súboru a neskôr sa vypracovala na sólistku FS aj rodáčka zo Žemberoviec (okres Levice) *Margita Skyvová-Dalmadyová*, ktorá v ňom pôsobila až do roku 1964. O vysokej profesionálnej úrovni tohto telesa svedčia ocenenia, ktoré SĽUK dosiahol na prestížnych súťažiach a prehliadkach tak na domácej pôde, ako aj v zahraničí.

19. 9. - 100. výročie narodenia Ľadislava Ťažkého (19. 9. 1924 - 20. 1. 2011)

Ľadislav Ťažký – slovenský prozaik, publicista, dramatik a scenárista. Patrili medzi najvýznamnejších slovenských spisovateľov a umelecké osobnosti, ktoré sa v 60-tych rokoch 20. storočia zapojili do obrodného procesu pod vedením A. Dubčeka. Vo svojej bohatej románovej, novelovej a poviedkovej tvorbe vychádzal najmä z prežitých vojnových skúseností. V auguste 1968 odmietol okupáciu Československa vojskami Varšavskej zmluvy, začo ho totalitný

režim počas normalizácie perzekvoval a mal zakázané publikovať. Do literárneho a širšieho spoločenského života sa vrátil až po novembri 1989. Do literatúry vstúpil časopisecky

publikovanými fejtónmi a poviedkami. Knižne debutoval zbierkami poviedok *Vojenský zbeh* a *Host majstra čerta*, neskôr písal novely a najmä romány. Okrem prozaickej tvorby sa venoval písaniu filmových scenárov, divadelných hier, cestopisov, ale aj literatúre pre mládež. Z jeho tvorby: *Amenmária*, *samí dobrí vojaci*, *Evanjelium čatára Matúša*, *Dunajské hroby*, *Divý Adam*, *Hriešnica* a mnoho ďalších. Bol čestným predsedom Spolku slovenských spisovateľov, predseda Prezídia Matice slovenskej, člen Predsedníctva Matice slovenskej, poradca prezidenta Slovenskej republiky. Rudolfom Schusterom – prezidentom SR mu bol prepožičaný *Rad Ľudovíta Štúra*. Až do svojej smrti bol literárne činný.

OKTÓBER

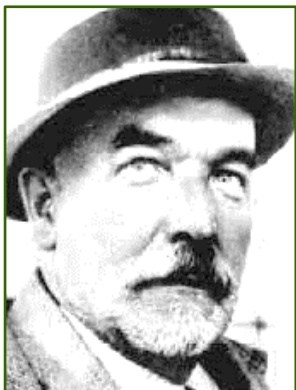
14. 10. - 130. výročia narodenia Karola Plicku (4. 10. 1894 - 6. 5. 1987)

Karol Plicka – český a slovenský etnograf, folklorista, zberateľ, hudobník, fotograf, výtvarník, režisér, jeden zo zakladateľov Akadémie múzických umení v Prahe. Hoci pochádzal z českej rodiny a časť svojho života prežil v Čechách, jeho srdcovkou bolo Slovensko, kam sa často a rád vracal. Bol presvedčeným Čechoslovákom a umelcom oboch krajín. Je autorom viacerých obrazových publikácií o Slovensku. Prechovával hlbokú lásku k slovenskému folklóru a bol jeho úprimným obdivovateľom. Zapisoval texty aj melódie slovenských a českých ľudových piesní, zbieral rozprávky, porekadlá, fotografoval našich predkov, ich

kroje, ľudovú architektúru. Stal sa zakladateľom vedeckého štúdia slovenskej ľudovej piesne. Slovenskú ľudovú kultúru zdokumentoval nielen fotograficky, ale natočil prvé slávne folkloristické filmy – *Za slovenským ľudom*, *Po horách, po dolách*, *Zem spieva*, ktoré vyvolali ohlas aj na filmových festivaloch v zahraničí. Za svoju tvorbu mu bol udelený titul národný umelec.

18. 10. - 150. výročie narodenia Jozefa Gregora Tajovského (18. 10. 1874 - 20. 5. 1940)

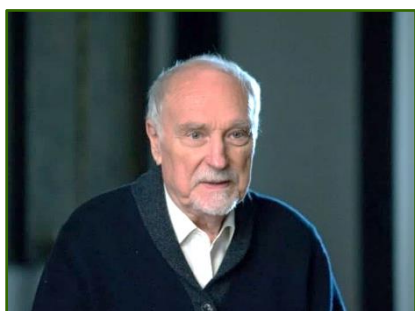

Jozef Gregor Tajovský (vl. menom Jozef Alojz Gregor) – slovenský prozaik, dramatik, básnik, redaktor, učiteľ, politik. Narodil sa v Tajove, v rodine remeselníka. Prísna výchova z otcovej strany viedla k tomu, že detstvo často trávil u starých rodičov, kde sa napokon aj natrvalo odsťahoval. Ľudovú školu vychodil v Tajove, potom študoval na meštianskej škole v Banskej Bystrici, na učiteľskom ústave v Kláštore pod Znievom a neskôr na obchodnej akadémii v Prahe. Pracoval na mnohých miestach ako učiteľ, taktiež bol zamestnaný v niekoľkých bankách. Popritom pracoval aj v ľudových novinách. V roku 1915 musel narukovať do 1. svetovej vojny. Stal sa jedným z aktérov

založenia česko-slovenských légií. Láska k písaniu sa u neho prejavila v mladom veku a za svoj život napísal veľké množstvo prozaických a dramatických diel. Výber z tvorby: *Do konca*, *Maco Mlieč*, *Mamka Pôstková*, *Horký chlieb*, *Statky-zmätky*, *Ženský zákon*, *Trpky*, *Spod kosa*, *Pastierča*, *Smutné nôty* atď. Bol vedúcou osobnosťou druhej vlny slovenského literárneho realizmu a zakladateľom slovenskej realistickej drámy. Jeho hry sú aj v súčasnosti v kmeňovom repertoári slovenských profesionálnych divadiel, vrátane SND.

DECEMBER

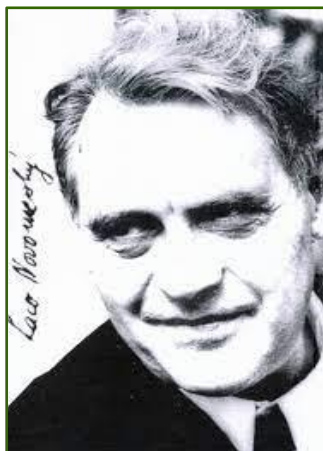
9. 12. - 90. výročie narodenia Ivana Letka (9. 12. 1934 - 21. 1. 2024)

Ivan Letko – slovenský herec, divadelný pedagóg hereckej tvorby na VŠMU a konzervatóriu, osobnosť levického regiónu. Narodil sa v obci Farná, v Levickom okrese. Štúdium herectva absolvoval na VŠMU v Bratislave a po štúdiách nastúpil do Divadla SNP v Martine. Po desiatich rokoch prešiel do Bratislavy na Novú scénu. Stal sa umeleckým šéfom poetického súboru a umeleckým šéfom činohry NS. Od roku 1970 pôsobil ako pedagóg na VŠMU.

Bol predstaviteľom línie psychologického realistického herectva so zmyslom pre komediálnu karikatúru. Známym bol aj svojím častým účinkovaním v televíznych seriáloch a tiež ako dabingový herec. Je autorom teoretických prác o základoch hereckej práce. Vypracoval metodiku hereckej tvorby pre jednotlivé študijné odbory a tiež rozsiahlu metodiku na prijímacie skúšky na VŠMU.

27. 12. - 120. výročie narodenia Ladislava Novomeského (27. 12. 1904 - 4. 9. 1976)

Ladislav Novomeský – básnik, redaktor, novinár, publicista. Najvýznamnejší predstaviteľ ľavicovej avantgardy v medzivojnovom období. Patril nielen medzi najlepších básnikov skupiny DAV, ale i celej modernej slovenskej poézie. Počas druhej svetovej vojny sa angažoval pri príprave SNP a zastával funkciu podpredsedu Slovenskej národnej rady. Štúdium absolvoval na učiteľskom ústave v Modre. Začal pôsobiť ako učiteľ a zároveň sa ako externý poslucháč zapísal na Filozofickú fakultu UK, kde ho zaujala literárna činnosť. V roku 1925 zanechal štúdium aj učiteľstvo a odišiel do Ostravy, kde sa stal redaktorom novín *Pravda*. Bol iniciátorom založenia Slovenskej národnej galérie. Po druhej svetovej vojne

zastával funkciu poverenika pre školstvo a osvetu, stál na čele Matice slovenskej a Spolku slovenských spisovateľov. V roku 1954 po vykonštruovanom procese bol nezákonne odsúdený na 10 rokov väzenia, avšak v roku 1955 ho podmienene prepustili a o osem rokov neskôr aj

rehabilitovali. Výber z tvorby: *Nedeľa, Romboid, Otvorené okná, Pašovanou ceruzkou, Vila Tereza* atď. Svojím dielom ovplyvnil medzivojnový a povojnový vývin poézie na Slovensku. Okrem svojej básnickej tvorby sa venoval aj prekladom z ruskej literatúry a publicistike. Za svoju tvorbu a zásluhy dostal viacero vyznamenaní, medzi inými titul národný umelec, Novinársku cenu Ľudovíta Štúra, Štátnu cenu za literatúru a ďalšie.

30. 12. - 150. výročie narodenia Janka Jesenského (30. 12. 1874 - 27. 12. 1945)

Janko Jesenský – (pseudonymy Nechtík, Panpero, Pikulík, Záhorák, atď.) – slovenský šľachtic a právnik, známy ako básnik, prozaik, prekladateľ, predstaviteľ neskorého realizmu. Narodil sa v Martine, v rodine národne uvedomelého zemana. Vzdelanie získal na gymnáziu v Banskej Bystrici, Rimavskej Sobote a v roku 1893 zmaturoval v Kežmarku. Vyštudoval právnickú akadémiu a stal sa advokátskym koncipientom. V roku 1905 začína v Bánovciach nad Bebravou vlastnú advokátsku kariéru. V roku 1914 narukoval do 1. svetovej vojny. Bol obvinený z vlastizrady a odvelený na ruský front. Prešiel do ruského zajatia a po čase sa pridol k *československým légiám*. Po vojne sa aktívne zúčastňoval na politickom, kultúrnom a spoločenskom živote. Svojou tvorbou sa stal významným predstaviteľom slovenskej modernej prózy. Je jedným z prvých tvorcov modernej slovenskej literatúry a reprezentant jej prvej vlny, predovšetkým v poézii. Okrem vlastnej tvorby sa venoval aj prekladom A. S. Puškina, S. Jesenina, A. Bloka. Svoje diela umiestňuje tak do dedinského, ako i malomestského prostredia a majú humoristické ladenie, ktoré postupne prerastá do satirickej kresby. Výber z tvorby: *Proti noci, Po búrkach, Čierne dni, Malomestské rozprávky, Cestou k slobode, Dva medvede, Pani Rafiková a iní, Slniečny kúpeľ, Maškarný ples a iné poviedky, Demokrati* a mnoho ďalších. Ako prvému Slovákovi mu bol udelený titul národný umelec.

Prehľad výročí osobností a udalostí na rok 2024

Rok 2024	Európsky rok zručností
1. január	100. výročie narodenia Vladimíra Durdíka st.
1. január	230. výročie narodenia a 150. výročie úmrtia Gašpara Fejérpataky-Belopotockého de Kelecsén
25. január	130. výročie narodenia Janka Alexyho
29. január	105. výročie narodenia Ladislava Mňačka
4. február	100. výročie narodenia Františka Šelingera
17. február	160. výročie narodenia Jozefa Murgaša
20. marec	100. výročie narodenia Jozefa Kronera
22. marec	340. výročie narodenia Mateja Bela
31. marec	200. výročie narodenia Adely Ostrolúckej
6. apríl	200. výročie narodenia Aničky Jurkovičovej
8. apríl	80. výročie narodenia Jána Miloslava Bahnu
18. apríl	60. výročie narodenia Kolomana Kertész-Bagalu
1. máj	20. výročie vstupu Slovenska do Európskej únie
4. máj	105. výročie úmrtia Milana Rastislava Štefánika
25. máj	110. výročie narodenia Pavla Horova
27. máj	100. výročie narodenia Ladislava Chudíka
12. júl	250. výročie narodenia Jozefa Dekret Matejovie
28. júl	110. výročie vypuknutia prvej svetovej vojny
26. august	180. výročie založenia spolku Tatrín
29. august	80. výročie vypuknutia SNP
5. september	75. výročie založenia SLUK-u
19. september	100. výročie narodenia Ladislava Ťažkého
14. október	130. výročie narodenia Karola Plicku
18. október	150. výročie narodenia Jozefa Gregora Tajovského
9. december	90. výročie narodenia Ivana Letka
27. december	120. výročie narodenia Ladislava Novomeského
30. december	150. výročie narodenia Janka Jesenského

KALENDÁRIUM osobností a udalostí na rok 2024

Zostavila: **Oľga Schillerová**

Vydala: **Tekovská knižnica v Leviciach**

Miesto vydania: **Levice**

Rok vydania: **2024**

Určené pre internú potrebu